
8. AZ ADATOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS ÉS A RÉSZLETES DOKUMENTÁCIÓ

MURINKÓ LÍVIA

A Népeśségtudományi Kutatóintézet (NKI) folyamatosan bővülő adatbankja azoknak a kérdőíves adatgyűjtéseknek az adatbázisait és dokumentációját tartalmazza, amelyeket az Intézet a kutatási témáihoz kapcsolódóan végez. Ezek közül a legnagyobb adatbázissal és a legtöbb felhasználóval az *Életünk fordulópontjai* (ÉF) rendelkezik.

Az adatbázis elérhetősége: www.eletunkfordulopontjai.hu weboldal „Kutatóknak” menüpont.

AZ ADATIGÉNYLÉS ÉS AZ ADATOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS MÓDJA

Az *Életünk fordulópontjai* összetett adatrendszeréből a következő adatbázisok érhetők el:

- az 1. hullám keresztmetszeti adatbázisa (2001/2002);
- a 4. hullám keresztmetszeti adatbázisa (2012/2013, a régi és a kiegészítő fiatal minta válaszadóit egyaránt tartalmazza);
- az 1-4. hullám longitudinális adatbázisa (a mind a négy kérdészi hullámban válaszolókat tartalmazó minta, amely a 2001 és 2012 közötti időszakot fogja át).

Ez a három adatbázis önmagában is rendkívül gazdag és széleskörű elemzési lehetőségeket kínál, képzett változók segítik a használatukat, ezért elsősorban ezeket ajánljuk. Az érdeklődő kutatók részére a többi adatbázist (a 2. és a 3. hullám keresztmetszeti adatait, a 2. hullám élettörténeti kalendáriumát és a 3. hullám kiegészítő gyermekmintáját) egyedi megállapodás alapján, külön kérésre adjuk ki. Az adatbázisok felépítéséről részletesebben a 6. fejezetből tájékozódhat.

A magyarországi adatfelvétel adatállományai közül az első hullám esetén elegendő az adathasználati megállapodás kitöltése és visszaküldése. A későbbi adatfelvételek esetén (beleértve a 2., a 3. vagy a 4. hullám, az élettörténeti kalendárium, a kiegészítő gyermekminta és a fogamzásgátlási szokások adatállományait, valamint a longitudinális adatokat) az adathasználati megállapodáson kívül szükséges egy fél-egyoldal terjedelmű kutatási

terv megküldése is. A kért adatokat a kérelem elbírálása után adjuk át SPSS formátumban. Az adatok felhasználását segítő egyéb dokumentáció a kutatás honlapjáról korlátozás nélkül letölthető.

A hozzáféréshez szükséges adatfelhasználói megállapodás a honlapról tölthető le, és a visszaküldés módjáról is ott tájékozódhat.

Nemzetközi összehasonlításhoz a korábban ismertetett *Generations and Gender Survey* (GGS) harmonizált adatainak használatát javasoljuk, amelynek a magyar adatfelvétel is része. Így a GGS első hullámának esetében 18 (Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország, Észtország, Franciaország, Grúzia, Hollandia, Japán, Lengyelország, Litvánia, Németország, Olaszország, Oroszország, Norvégia, Románia és Svédország), a második hullámban pedig kilenc másik országgal (Ausztrália, Ausztria, Bulgária, Csehország, Franciaország, Grúzia, Hollandia, Litvánia és Németország) vethetjük össze a magyar adatokat.

AZ ADATFELVÉTELEK RÉSZLETES DOKUMENTÁCIÓJÁNAK ELÉRÉSE

Az *Életünk fordulópontjai* adatfelvétel eddigi négy kérdezési hulláma során a kérdőíveken túl számos olyan anyag készült, amelyek segítették a terepmunkát, a panelkarbantartást, a kérdezők felkészítését és a kutatás minél zökkenőmentesebb lebonyolítását. Ezen dokumentumok száma és terjedelme nem teszi lehetővé, hogy a jelen kötetben szerepeltessük őket, ugyanakkor fontos segédanyagot jelentenek az adatbázis felhasználói és a terepmunka részletei iránt érdeklődők számára. A kutatási dokumentáció korlátozás nélkül, elektronikus formában elérhető a fent említett címen.

A honlapon elérhető dokumentáció a következő anyagokat tartalmazza:

1. *Kérdőívek*: az adatfelvétel legfontosabb dokumentumai a kérdőívek. Külön kérdőív áll rendelkezésre mind a négy kérdezési hullámhoz, a kiegészítő gyermekmintához, a kiegészítő fiatal mintához, az élettörténeti kalendáriumhoz és a fogamzásgátlási szokások önkitöltős kérdéseihez. A negyedik kérdezési hullám során csak webes és számítógépes kérdezés volt, papíralapú nem, de oktatási célokra készült nyomtatott kérdőív is, amelyet az érdeklődők rendelkezésére bocsátunk.
2. *Válaszlapfüzetek*: a bonyolultabb kérdések, az ismétlődő válaszlehetőségek esetén a válaszlapok segítették a kérdezést.
3. *Tartalmi összefoglaló táblázat*: a dokumentum célja, hogy áttekinthesse az egyes adatfelvételek témaköreit, és segítse a hullámok közötti összehasonlító elemzéseket. Fontos, hogy az egymás mellett felsorolt kérdések között nem minden esetben teljes az egyezés. A kérdések pontos szövegezése, a válaszlehetőségek és a válaszadók köre eltérhet, ezért azokat minden esetben ellenőrizték az eredeti kérdőívekben! A táblázat a kötet Mellékletében is megtalálható.

4. *Címkártya-minták:* a válaszadók alapvető adatait és elérhetőségét tartalmazó lapok, amelyekre a kérdezők felvezették a felkeresések dátumát, sikerességét, a kapcsolattartó személyek elérhetőségét, és változás esetén a címkövetéshez szükséges információkat.
5. *Felkérőlevelek:* a kutatásvezető nevében írt levelek, amelyeket a válaszadók a kérdés megkezdése előtt kaptak kézhez. Tájékoztatást nyújtanak magáról az adatfelvételtől, a személyes megkeresés várható időpontjáról és az adatvédelmi tudnivalókról.
6. *Köszönőkártyák:* a sikeres kérdést követően a válaszadóknak átadott kártyák, amelyek tartalmazzák az adatfelvétel és a kérdező nevét, illetve a kérdés dátumát.
7. *Tájékoztató füzetek:* a Népeségtudományi Kutatóintézet és az *Életünk fordulópontjai* kutatás rövid ismertetését és néhány érdekes, a közvélemény érdeklődésére számot tartó eredményét tartalmazó színes kiadványok.
8. *Kérdezői útmutatók:* a kérdezők számára készített útmutatók, amelyek segítenek a terepmunkára való felkészülésben. Tartalmazzák a kutatás rövid ismertetését, a kérdezői feladatok leírását, a kérdés menetét, a kérdés szabályait és tudnivalóit, a kérdőív egyes kiemelt, fontosabb, bonyolultabb részeivel kapcsolatos tudnivalókat és adatvédelmi elveket.
9. *Oktatási forgatókönyvek:* a kérdezők részére a terepmunka megkezdése előtt tartott egynapos tantermi felkészítő oktatás forgatókönyvei.
10. *Végrehajtási utasítások:* az adatgyűjtést lebonyolító személyek és szervezetek számára a kérdés előtt készített hivatalos anyagok, amelyek összefoglalják az adatgyűjtéssel kapcsolatos munkálatokat a kezdetektől a folyamat végéig (ütemterv, határidők, részfeladatok, felelősök és résztvevők).

A Végrehajtási utasítások nem csupán az ÉF adatfelvétele, hanem a kérdésmódszertan iránt általánosságban érdeklődő olvasók számára is tanulságokkal szolgálhatnak. A végrehajtási utasítás először áttekinti a területi teendőket megelőző munkálatokat, így a kérdőív kialakításának és tesztelésének munkafázisait, majd részletesen kifejti a kérdés lebonyolításával kapcsolatos területi feladatokat. Ezek sorában legelőször a területi szervezés alapjául szolgáló tudnivalók szerepelnek a kérdezői gárda kialakításával kapcsolatosan. A dokumentum egyik fő témája az kérdezőbiztosok oktatása, illetve az igazgatósági oktatók ezt megelőző felkészítése a feladatra. Részletesen foglalkozik a kérdés lebonyolításának teendőivel, a kérdőív és a hozzá kapcsolódó dokumentumok kezelésének módjával, valamint a kérdést követő kódolással. Külön fejezet tárgyalja az ellenőrzésnek az adatfelvétel különböző szakaszaihoz kapcsolódó formáit, amelyek az adatfelvétel minőségbiztosítási paramétereinek javítását szolgálják. Az anyag a területi igazgatóságokra háruló utolsó feladattal, az adatok rögzítésével zárul.

AZ ÉLETÜNK FORDULÓPONTJAI ADATAINAK FELHASZNÁLÁSA

Az *Életünk fordulópontjai* kutatás adatrendszerét sokan sokféle módon felhasználták. Már csaknem kétszázan – kutatók, oktatók és hallgatók – igényeltek hozzáférést az adatokhoz az NKI adatbankján keresztül. Az adatelemzés eredményeiből számtalan publikáció és szakmai anyag született. Magyarországon és külföldön egyaránt jelentek meg tanulmányok tudományos folyóiratokban. A hazai publikációkon kívül a *Generations and Gender Programme* folyamatosan frissülő bibliográfiájában mintegy ötven nemzetközi, a magyar adatokat (is) felhasználó tanulmány szerepel.

A kutatás eredményeit felhasználják az NKI különböző publikációi (pl. *Demográfiai portré, KorFa*), a KSH kiadványai (pl. *Ezüstkor*), illetve az államigazgatás részére készült háttéranyagok. Az NKI a legérdekesebb eredményeket a nagyközönség számára is érthető formában közzétette. Ezen kívül számtalan tudományos elemzés, szakdolgozat, doktori disszertáció és konferencia-előadás született az ÉF adatainak felhasználásával. A kutatás eredményei ezen túl beépültek több államigazgatási háttéranyagba, javaslatba a család és szociálpolitika, népesedéspolitika és a foglalkoztatáspolitikai területén.

Az *Életünk fordulópontjai* adatait felhasználó magyar nyelvű publikációkból, kiadványokból és háttéranyagokból ízelítőt nyújt az ÉF honlapján található válogatás.